

Paučová, Lenka

Český průvodce světem literární genologie

Slavica litteraria. 2014, vol. 17, iss. 2, pp. 92-94

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132894>

Access Date: 10. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

publikací a také komentováním. Vypadá to, že klíčovým se editorovi jeví mimo jiné protiklad Západ – Východ, což ovšem koresponduje se současným směřováním jeho pracoviště odvozeným možná mimo jiné z „dávných“ brněnských svazků³, na něž si jistě někteří čelní pracovníci dnešního Slovanského ústavu pamatují (jako jeden z těch, kteří u jejich zrodu tehdy také spíše z nutnosti stáli, vím, že byly vyvolány silnými dobovými kontexty): to je jistě zcela legitimní; méně zdůrazněných „topoi“ potom zůstává více.

Přítomnou edici Karla Krejčího – nehledě na připomínky – nutno hodnotit pozitivně: čím více bude příležitostí, aby se mladá a mladší generace s dílem Karla Krejčího seznamovala, tím lépe. Nakolik měl editor i další původci a poradci antologie v znovuydaném svazku většinou snadno dostupných studií a vlastních axiologických akcentů šťastnou ruku, se však ukáže až z delšího časoprostorového odstupu.

Ivo Pospíšil

ČESKÝ PRŮVODCE SVĚTEM LITERÁRNÍ GENOLOGIE

Ivo Pospíšil: *Literární genologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 118 s.

Genologie je poměrně mladou disciplínou literární vědy. Její praktické počátky sahají do konce 19. století, když v roce 1890 Ferdinand Brunetière napsal svou práci o dějinách literárních žánrů ve francouzské literatuře. Od té doby se genologie rozvíjela, hledajíc si dlouho své místo v rámci literární vědy. Jako samostatná disciplína se konstitovala až v 20.–30. letech 20. století, v této době získává i své jméno: poprvé o ní jako o genologii promluvil na stránkách časopisu *Helicon* literární vědec a „papež komparatistiky“ Paul van Tieghem. Z genologie se postupem času stala uznávaná disciplína mající své stoupence, nejen ve Francii, kde původně vznikla, ale i v dalších evropských zemích.

V českém prostředí vychází pozoruhodná monografická práce brněnského literárního vědce, slavisty a komparatisty Iva Pospíšila. Genologie patří k hlavním oblastem jeho působnosti, věnoval se jí v monografiích *Rozpětí žánru* (1992), *Genologie a proměny literatury* (1998), konkrétně kronikový žánr zkoumal v pracích *Ruská románová kronika* (1983) a *Labyrint kroniky* (1986), románový žánr v práci *Ruský román* (1998) nebo *Ruský román znovu navštívený* (2005). Jeho nová publikace *Literární genologie* je osobitý průvodce světem

³ *Západ – Východ: genologické studie*. Boskovice: Albert – Masarykova univerzita, 1995; *Západ a Východ II: tradice a současnost. Literární směry a žánry ve slovanských a západních literaturách jako reflexe stavu světa*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.

genologických zkoumání; proto bude důležitým pramenem pro vědce i studenty, zabývající se problematikou literárních žánrů.

Pospíšilovu publikaci jako by tvořily tři části: úvodní teoretická, praktická a závěrečný exkurz. Do teoretické části patří triáda kapitol: *Problém genologických koncepcí: klasické a postklasické stadium*, *Žánrová systematika* a „*Nová genologie*“. V první se dovíme víc o formování genologie, genologických koncepcích (evolucionistická, koncepce historické poetiky, poststrukturalistická), jak se vyvíjelo myšlení o románu (např. Prasch, Nicolai, Dunlop, Horn a další), nebo o časopisech, na jejichž stránkách se řešila a řeší problematika literárních žánrů. Pospíšil připomíná faktory, které ovlivňují žánry, nové směry a tendence genologického zkoumání, přitom však poukazuje na důležitost vytyčování žánrových hranic. V další kapitole autor píše o literárních rodech a žánrech – zajímají ho jak jejich počátky, tak i vývoj myšlení o nich. Jednotlivé literární rody a jim podřízené žánry definuje, ale kromě toho se zmiňuje také o žánrech, nacházejících se na pomezí rodů. Dál se už zabývá nejfrekventovanějším a nejčtenějším ze žánrů – románem, sleduje jeho znaky, typologii a genezi od starověku do konce 20. století.

Teoretická část se uzavírá úvahami o tom, co do genologického zkoumání přinesla nová doba: Pospíšil konstatuje rozšíření působnosti genologie, posílení diachronického zkoumání nebo rozvoj gender studies. Současně poukazuje na důležitost propojení vědy a umění a na odhalování žánrů pod povrchem jiných žánrů. Zvláštní místo přitom patří koncepci integrované žánrové typologie, kterou rozvíjejí právě brněnští slavisté. V dnešní době však autor v genologii pociťuje určitou krizi, už samotný název se dobře neujal, protože lidé si ho častokrát zaměňují s genealogií, navíc jsou genologové ve vlastním bádání možná až příliš uzavření, jeden druhého raději ignorují, než by se navzájem respektovali. Na druhé straně se ukazuje, že pro genologii existují i nové výzvy – a to v podobě nově vznikajících děl v současné literatuře.

Praktickou část reprezentují čtyři genologické studie: o koncepci cyklického vývoje literatury a vlivech prozaického cyklu jako tzv. spodního proudu ve formování ruského románu Pospíšil vypovídá ve studii *Cyklizace jako spodní proud ve vývoji ruského románu*, různé podoby cestopisu v české (Vetter, Biebl), ruské (Avvakum, Karamzin) a slovenské literatuře (Filan) analyzuje ve studii *Několik úvah o cestopise*. O tom, jak žánr nabývá rysů autora samotného, čteme ve studii *Žánr prozaického deníku Michala Viewegha*, Pospíšil se přitom soustřeďuje na žánr deníku – jeho tradice u F. M. Dostojevského, J. Demla, L. Bloya, sleduje posuny žánru právě v tvorbě M. Viewegha. V poslední ze studií *Problém narativní básně* autor zkoumá tři žánry, které v romantismu mění svůj tvar – metamorfózy ódy v důsledku přibývání romantických prvků, metamorfózy románu na román konfesní a eposu na lyricko-epickou narativní básně.

V publikaci se kromě teoretické části a ukázek genologických studií nachází také *Exkurz trochu osobní* – závěrečná část, ze které se dovídáme o autorově vztahu ke genologii, jeho vědeckých začátcích, prvních genologických studiích, monografiích, o úspěších i úskalích.

Monografie je zajímavým průvodcem světem literární genologie; nejdřív nás provedla teoretickým základem – genologickými koncepcemi, literárními rody a žánry, pak přináší praktické příklady genologických studií o formování ruského románu, deníkovém žánru, o cestopisu nebo narativní básni a seznamuje s autorovým vztahem ke genologii. Prostřednictvím publikace získáváme komplexnější obraz genologického zkoumání v minulosti i současnosti, v teorii i na praktických příkladech.

Lenka Paučová

LEXIKON POLSKÉ STŘEDOVĚKÉ LITERATURY

Teresa Michałowska: *Literatura polskiego średniowiecza: leksykon. Pisarze – utwory – gatunki – kierunki i pojęcia teoretyczne.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. 933 s.

Významná a velmi oceňovaná polská medievistka a literární historička Teresa Michałowska v roce 2011 vydala rozsáhlý *Lexikon literatury polského středověku*, který navazuje na její podrobnou syntézu staropolských literárních dějin z roku 1995 (*Średniowiecze*) a novější slovník středověké teorie literatury v Polsku (*Średniowieczna teoria literatury w Polsce*, 2007) a který je doplněn o další literárněteoretické termíny, které se do dřívějších prací nevešly. Spolu s těmito publikacemi pak lexikon tvoří triptych základních příruček potřebných pro studium staropolské literatury i pochopení specifik středověké literatury a písemné kultury vůbec. V rozsahu téměř tisíce stran autorka přináší hesla týkající se vybraných literárních textů (psaných polsky nebo latinsky) a autorů, literárních směrů a žánrů, zásadních literárněteoretických otázek.

Samotnou encyklopedickou část uvozuje obsáhlá studie (*Wprowadzenie*), v níž autorka komentuje příznačné vlastnosti polského středověkého písemnictví – připomíná dvojazyčnost kultury, tehdejší vzdělávací systém, který výrazně ovlivňoval producenty i recipienty textu, často nejasné autorství a dataci skladeb. Uvádí rovněž počet historicky doložených tvůrců polského i cizího původu v jednotlivých stoletích (zdůrazňuje, že první informace o polských autorech spadají až do 15. století a první poloviny 16. století). Připomíná, že středověk nelze jednoznačně časově vymezit. Jako počátek tohoto období uvádí akt pokřtění Měška I. – tedy jakýsi iniciační moment, kdy Polsko otevřeně deklarovalo svou příslušnost k latinské, západoevropské kultuře. Problema-